

Infoblad

De relatie van veldsport- accommodaties met duurzaam watermanagement in een juridisch kader

Rechten en plichten van
gemeenten, marktpartijen en
verenigingen bij duurzaam
watermanagement op
veldsportaccommodaties

**Samen —
— naar
duurzaam**
→

Algemene inleiding

Veldsportaccommodaties kennen een grote afhankelijkheid van water. Voor het drinken, toilet en douchen gebruiken we vooral schoon drinkwater. Voor de grasvelden en het omringende groen gebruiken we leidingwater of putten we uit grond- of oppervlaktewater. Voorwaarde is daarbij wel dat deze géén ongewenste stoffen bevatten.

Ondanks deze grote afhankelijkheid mogen golfbanen en sommige sportaccommodaties in tijden van droogte of schaarste, niet altijd aanspraak maken op het beschikbare oppervlakte- of grondwater. Dit is afhankelijk van de door het droogtebeleid van het betreffende Waterschap. Dat kan gevolgen hebben voor de kwaliteit en bespeelbaarheid van de sportvelden en de veiligheid van de accommodatie. Gezien de klimatologische ontwikkelingen krijgen steeds meer sportaccommodaties daar (vaker) mee te maken en voor langere periodes in het jaar.

Tegelijkertijd bieden sportaccommodaties kansen om water te bufferen voor gebruik op een later moment of om te helpen de omgeving klimaatadaptief te maken. Zo ontlasten ze de waterschappen, waterzuivering en directe omgeving.

Doel van dit document is inzicht bieden in de kaders van de huidige, en mogelijk toekomstige wet- en regelgeving op het gebied van omgang met water op bestaande sportaccommodaties. Daarnaast biedt het kaders voor de ontwikkeling van nieuwe, of herstructurering van bestaande sportaccommodaties.

Dit document is opgesteld voor een brede doelgroep waaronder sportverenigingen, gemeenten, sportbedrijven, ondernemers, exploitatie- en beheersstichtingen en marktpartijen. Het bespreekt vooral algemene en landelijk geldende regels. Op lokaal niveau geldt vaak het specifieke beleid en regelgeving van een gemeente en waterbeheerder. Bij verduurzaming van het watergebruik en waterbeheer op sportaccommodaties is het daarom van belang om hierover met de lokale gemeente en waterbeheerder in gesprek te gaan.

Leeswijzer kaders beleid, wet- en regelgeving

Bij de verduurzaming van bestaande en de ontwikkeling van nieuwe sportaccommodaties zijn er diverse (beleids)kaders en regels waarmee rekening gehouden dient te worden. Dit document bevat een generiek overzicht van de relevante kaders en regels. Per regeling is getracht de relatie naar veldsportaccommodaties te leggen. Algemene landelijke beleidslijnen landen vaak in lokale verordeningen en regelgeving. Voor specifieke lokale regels wordt daarom verwezen naar plaatselijke verordeningen. Het onderstaand overzicht is van Europees naar gemeentelijk niveau opgesteld.

Kaderrichtlijn Water (KRW)

De Kaderrichtlijn Water is een Europese richtlijn die tot doel heeft de kwaliteit van oppervlakte- en grondwater binnen de Europese Unie te beschermen en te verbeteren. Het gaat uit van een goede chemische en ecologische toestand van waterlichamen. Waterbeheerders moeten als verantwoordelijke partij voor het waterkwantiteit en kwaliteitsbeheer uiterlijk in 2027 alle maatregelen genomen hebben om te komen tot een goede ecologische en chemische kwaliteit van grond- en oppervlaktewater.

Bepaalde maatregelen vinden plaats op Rijksniveau. Daarnaast bepalen gemeenten, het waterschap en belanghebbenden aan de hand van de Europese spelregels wat er in een gebied kan en moet worden gedaan om de waterkwaliteit te verbeteren. Voor alle KRW-wateren in Nederland zijn specifieke doelen vastgelegd. Die kunnen onderling verschillen omdat een kanaal heel anders is dan een stromende beek of een ven in een natuurgebied. Maar in alle gevallen moet er sprake zijn van gezond water waarin vissen, insecten en waterplanten zich thuis kunnen voelen.

De doelen van het waterschap voor de KRW worden beschreven in het waterbeheerprogramma. Jaarlijks wordt de waterkwaliteit gemonitord per waterbeheerder gerapporteerd in factsheets. Aan de hand van de ontwikkeling worden maatregelen uitgewerkt om de doelen te kunnen bereiken. Deze maatregelen kunnen gericht zijn op het beperken van verontreiniging (emissiespoor) en op het vergroten van de ecologische weerbaarheid van het watersysteem (systeemmaatregelen).

Ruimtelijke plannen mogen geen negatieve gevolgen hebben voor het bereiken van deze doelen, of leiden tot een verslechtering van de waterkwaliteit. Ook bij gebruik en beheer van bestaande gebieden en terreinen zal rekening moeten worden gehouden met regels ten aanzien van het tegengaan emissies van ongewenste stoffen naar het grond- en oppervlaktewater.

De KRW heeft daarmee voor iedereen consequenties: voor het Rijk (Rijkswaterstaat), provincies, waterschappen, gemeenten en uiteindelijk ook voor burgers en bedrijven.

Relatie met Sportaccommodaties:

De verantwoordelijkheid voor de KRW ligt bij de waterbeheerder. Maatregelen kunnen genomen worden aan het watersysteem, zoals natuurvriendelijke oevers (systeemmaatregelen) of in het beperken van de aanvoer van stoffen (emissiespoor). Beheerders van sportaccommodaties kunnen bijdragen door:

- minder bemesten of bemesting beter af te stemmen op de behoefte van de grasmatten zodat minder nutriënten afspoelen naar grond- of oppervlaktewater.
- Voorkomen dat water van sportvelden en verharde oppervlakken het grond- of oppervlaktewater belast door een buffer of zuiverende voorziening aan te leggen (bv. helofytenfilter).
- Oevers van watergangen natuurvriendelijk inrichten.

Omgevingswet

In de Omgevingswet is water een integraal onderdeel van het beleid met betrekking tot de fysieke leefomgeving. De Omgevingswet integreert sinds 1 januari 2024 verschillende wetten op het gebied van ruimtelijke ordening, milieu en water. Water heeft binnen de Omgevingswet specifieke aandacht vanwege zijn cruciale rol in de leefomgeving en het beheer ervan. Hieronder enkele belangrijke aspecten van water in de Omgevingswet:

Met de ingang van de Omgevingswet vervangt het begrip 'weging van het waterbelang' de term watertoets. De weging van het waterbelang is een proces dat ervoor zorgt dat bij alle ruimtelijke plannen de waterhuishouding voldoende toekomstbestendig is ingericht en aspecten als waterveiligheid en een goede waterkwaliteit geborgd zijn. De weging van het waterbelang is verplicht voor alle overheden die ruimtelijke plannen ontwikkelen of hierover besluiten. Het is hierbij van belang om de waterbeheerder in een zo vroeg mogelijk stadium van planvorming te betrekken.

Integraal waterbeheer: De Omgevingswet bevordert een integrale benadering van waterbeheer in relatie met andere gebiedsopgaven. Hierbij wordt rekening gehouden met verschillende aspecten van water zoals waterkwaliteit, waterkwantiteit, waterveiligheid en de relatie tussen water en ruimtelijke ordening. Dit betekent dat bij het ontwikkelen van plannen en projecten ook rekening gehouden moet worden met de effecten op het watersysteem en vice versa.

Omgevingsvisie: Gemeenten, provincies en het Rijk zijn verplicht om een omgevingsvisie op te stellen waarin zij hun ambities en beleidsdoelstellingen voor de fysieke leefomgeving vastleggen. Water is een belangrijk onderdeel van deze omgevingsvisie, waarbij bijvoorbeeld aandacht wordt besteed aan het behoud en de verbetering van de waterkwaliteit, het voorkomen van wateroverlast en het bevorderen van een klimaatbestendige inrichting van de leefomgeving.

Omgevingsplan: Het omgevingsplan is het instrument waarmee gemeenten regels stellen voor het gebruik en de ontwikkeling van grond binnen hun grondgebied. Wateraspecten, zoals regels met betrekking tot waterberging, afvoer van hemelwater en het voorkomen van verontreiniging van oppervlaktewater, kunnen worden opgenomen in het omgevingsplan.

Wateractiviteiten: De Omgevingswet introduceert een nieuw stelsel van wateractiviteiten waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen vergunningplichtige en meldingsplichtige activiteiten. Hieronder vallen bijvoorbeeld activiteiten als het lozen van afvalwater, het onttrekken van grondwater en het aanleggen van waterkeringen.

Participatie en samenwerking: De Omgevingswet stimuleert participatie van belanghebbenden en samenwerking tussen verschillende overheden en maatschappelijke organisaties bij het opstellen en uitvoeren van plannen en projecten met betrekking tot waterbeheer en ruimtelijke ontwikkeling.

Kortom, water neemt een centrale plaats in binnen de Omgevingswet en wordt geïntegreerd in het bredere beleid voor de fysieke leefomgeving, waarbij aandacht wordt besteed aan zowel de kwaliteit als de kwantiteit van water en de relatie tussen water en ruimtelijke ordening.

Relatie met Sportaccommodaties:

- Vergunningverlening voor activiteiten in de fysieke leefomgeving loopt via het omgevingsloket.
- Bij een vergunningplichtige activiteit behoort een integrale afweging tussen de voorgenomen activiteit en andere gebiedsopgaven in relatie tot het waterbeheer, de weging waterbelang.
- Participatie tussen overheden en andere organisaties bij plannen m.b.t. waterbeheer en ruimtelijke ontwikkeling. Bijvoorbeeld benutten van (ondergrondse) ruimte bij sportvelden voor waterberging in stedelijk gebied of opslag van water in waterbuffers.

Nationaal Waterprogramma 2022-2027

Het Nationaal Waterprogramma (NWP) is een beleidsdocument van de Nederlandse overheid dat zich richt op het waterbeheer in Nederland. Het primaire doel van het NWP is het waarborgen van veiligheid tegen overstromingen, het beschermen en verbeteren van de waterkwaliteit en het zorgen voor voldoende water voor alle gebruikers, waaronder de landbouw, industrie, natuur en stedelijke gebieden.

In het NWP wordt doorgaans niet specifiek gesproken over sportaccommodaties. Het document richt zich meer op bredere water gerelateerde vraagstukken, zoals overstromingsrisico's, waterkwaliteit, droogte, en zo verder.

Relatie met Sportaccommodaties:

De ontwikkeling en beheer van sportaccommodaties valt doorgaans onder lokale overheden, sportverenigingen, en andere organisaties die verantwoordelijk zijn voor de infrastructuur van sportfaciliteiten. Echter, in bredere zin kunnen sportaccommodaties wel indirect worden beïnvloed door het waterbeleid, bijvoorbeeld als het gaat om de locatiekeuze van nieuwe sportfaciliteiten in relatie tot waterveiligheid of -kwaliteit.

Kamerbrief Water en Bodem Sturend

Met de kamerbrief water & bodem sturend heeft het kabinet de Tweede Kamer in 2022 geïnformeerd over de rol van water en bodem bij toekomstige besluitvorming over ruimtelijke ordening. Het uitgangspunt in deze brief is dat Nederland ruimtelijke keuzes van nu ook toekomstbestendig zijn en dat we nu op een duurzame manier met het beschikbare water en de ondergrond omgaan door water en bodem sturend te laten zijn. De kamer is gebaseerd op huidige inzichten en vormt de basis voor huidig en toekomstig beleid en regelgeving.

Relatie met Sportaccommodaties:

Onderdelen uit de kamerbrief die relevant zijn voor duurzaam waterbeheer bij sportaccommodaties zijn onder andere dat bij gebiedsontwikkeling bepaalde gebieden vanuit bodem en water minder geschikt zijn voor bebouwing maar wellicht wel voor recreatie (of sportaccommodaties). Ook ten aanzien van het gebruik van water streeft men in de brief naar zuinig omgaan met water waarbij ook wordt gekeken naar de balans tussen de hoeveelheid (grond)water die wordt onttrokken en de draagkracht van het systeem. Ook worden er nadere afspraken gemaakt over drinkwaterbesparing.

Provinciaal of regionaal waterprogramma (2022-2027)

Het regionaal waterprogramma is het provinciale programma waarin de nationale wateropgaven en doelen op provinciaal niveau, in samenwerking met de inliggende waterschappen, zijn uitgewerkt voor een periode van 5 jaar. Deze programma's zijn gericht op het duurzaam beheren van waterbronnen, het voorkomen van wateroverlast, het beschermen van natuurlijke waterhabitats, en het waarborgen van de waterkwaliteit voor verschillende gebruikers, zoals huishoudens, landbouw, industrie en natuur.

In het algemeen omvat een provinciaal waterbeheerprogramma verschillende aspecten, zoals:

- **Waterkwaliteit:** Maatregelen om de waterkwaliteit te handhaven of te verbeteren, inclusief de monitoring van verontreinigende stoffen en implementatie van maatregelen om vervuiling te verminderen.
- **Waterkwantiteit:** Beleid gericht op het beheren van water, inclusief het beheer van overstromingsrisico's, waterbeschikbaarheid voor verschillende doeleinden en het beheer van waterstanden.
- **Natuurbehoud:** Initiële en langetermijnplanning voor het behoud en herstel van waterrijke ecosystemen, zoals moerassen, rivieren, en wetlands.
- **Waterinfrastructuur:** Plannen voor de ontwikkeling en het onderhoud van waterinfrastructuur zoals dammen, dijken, kanalen en waterzuiveringsinstallaties.
- **Samenwerking:** Samenwerking met andere overheidsinstanties, waterbeheerders, belangengroepen en gemeenschappen om een effectief waterbeheer te waarborgen.

Een provinciaal waterprogramma gaat vaak gepaard met kaarten waarop wordt weergegeven waar bepaalde activiteiten vanuit water wel of juist niet gewenst zijn.

Waterbeheerprogramma per Waterschap

Een waterbeheerprogramma van een waterschap omvat de uitwerking van het waterbeheer, opgaven en maatregelen binnen het beheergebied van het waterschap. Hoewel de exacte inhoud kan variëren afhankelijk van de specifieke omstandigheden en prioriteiten van het waterschap, kunnen de volgende elementen vaak worden gevonden in een waterbeheerprogramma:

- **Doelstellingen en ambities:** Een overzicht van de belangrijkste doelen die het waterschap nastreeft op het gebied van waterbeheer. Dit kunnen doelen zijn zoals het voorkomen van wateroverlast, het beschermen van waterkwaliteit, het behouden van ecologische waarde van waterlichamen, en het waarborgen van voldoende watervoorziening.
- **Analyse van risico's en uitdagingen:** Een evaluatie van de huidige en toekomstige risico's en uitdagingen met betrekking tot waterbeheer, zoals overstromingsrisico's, veranderingen in neerslagpatronen, waterverontreiniging, en verlies van biodiversiteit.
- **Maatregelen:** Een beschrijving van de maatregelen die het waterschap van plan is te nemen om de gestelde doelen te bereiken. Dit kan onder meer bestaan uit investeringen in waterinfrastructuur, maatregelen voor waterkwaliteitsbeheer, ruimtelijke ordening, en samenwerking met andere belanghebbenden.
- **Monitoring en evaluatie:** Een plan voor het monitoren van de effectiviteit van de genomen maatregelen en het evalueren van de voortgang ten opzichte van de gestelde doelen. Dit kan onder meer bestaan uit het verzamelen van gegevens

over waterkwaliteit, waterstanden, ecologische indicatoren, en feedback van belanghebbenden.

- Publieke participatie: Een beschrijving van hoe het waterschap de betrokkenheid van belanghebbenden en het publiek bevordert bij het ontwikkelen en uitvoeren van het waterbeheerprogramma.

Al deze elementen samen vormen een leidraad voor het waterbeheer binnen het beheersgebied van het waterschap, met als uiteindelijk doel het realiseren van een duurzaam en veerkrachtig watersysteem.

Relatie met sportaccommodaties:

Sportaccommodaties beslaan vaak een relatief groot gebied in stedelijke omgeving waar de druk op de ruimte groot is. Beheerders van sportaccommodaties kunnen te maken hebben met maatregelen die waterbeheerders willen nemen. Ook kunnen sportaccommodaties zelf bijdragen aan de doelen van het waterschap.

Legger en Waterschapsverordening waterbeheerder

Waterschappen zijn decentrale overheden met een functioneel karakter. Met de komst van de Omgevingswet zijn per 1-1-2024 de keur en de algemene regels van waterschappen opgenomen in de waterschapsverordening. De waterschapsverordening bevat regels voor waterkeringen, watergangen en grondwater binnen het beheergebied van een waterschap. Deze regels gelden voor iedereen. Samen met het omgevingsplan bevat de waterschapsverordening de regels voor de fysieke leefomgeving op lokaal niveau. Er staan regels in voor verschillende soorten activiteiten zoals lozen en onttrekken van water, regels voor het beheer van wegen en regels voor beperkingen rondom objecten.

De legger is een document dat beschrijft waaraan waterstaatswerken moeten voldoen. Het gaat daarbij om de ligging, vorm, afmeting en constructie. Het Rijk en waterschappen zijn verplicht om leggers vast te stellen voor hun waterstaatswerken (o.a. watergangen en waterkeringen). Voor andere beheerders geldt deze plicht niet.

Relatie met sportaccommodaties:

Sportaccommodaties dienen rekening te houden met de voor de locatie geldende regels van waterschappen en voorschriften uit de legger.

Bij het toevoegen van verhard oppervlak zal dit vaak moeten worden gecompenseerd door waterberging aan te leggen of te vergroten. De regels hiervoor staan in de waterschapsverordening.

Landelijke crisisaanpak watertekort bij droogte

Zodra een landelijk watertekort dreigt te ontstaan, komen de LCW (Landelijk Coördinator Water) en het MTW (Managementteam Watertekorten) bij elkaar. Zij kijken binnen de kaders van het Landelijk Draaiboek Waterverdeling en Droogte en de landelijke verdringingsreeks welke maatregelen noodzakelijk zijn. De verdringingsreeks geeft een rangorde voor de verdeling van de hoeveelheid water bij waterschaarste.

Het kent 4 categorieën:

Categorie 1: veiligheid en voorkomen van onomkeerbare schade (stabiliteit van waterkeringen, klink veen, onomkeerbare schade aan natuur) gaat voor:

Categorie 2: nutsvoorzieningen in verband met leveringszekerheid (drinkwater en energie) gaat voor:

Categorie 3: kleinschalig hoogwaardig gebruik (o.a. kapitaalintensieve gewassen) gaat voor:

Categorie 4: overige belangen (o.a. scheepvaart, landbouw, natuur waterrecreatie etc.).

Relatie met sportaccommodaties:

De verdringingsreeks is vooral een sturingslijn om te bepalen welke functies bij droogte voorrang krijgen. Berekening van sportvelden zal dus in de meeste gevallen in de laatste categorie vallen hoewel dit kan verschillen van waterschap tot waterschap. Sportaccommodaties dienen er rekening mee te houden dat ze in droogtegevoelige gebieden te maken kunnen krijgen met een verbod op berekening waardoor, in het ergste geval, schade zou kunnen ontstaan.

Nationaal Programma Landelijk Gebied

Met het Nationaal Programma Landelijk Gebied wil de overheid zorgen voor een toekomstbestendig platteland. Problemen op het gebied van natuur, water, bodem en klimaat moeten worden aangepakt, onder andere door de uitstoot van stikstof te verminderen.

In het NPLG staan zowel de nationale doelen als de regionale doelen voor natuur, water en klimaat. Om deze doelen op een evenwichtige manier te halen zijn in het NPLG structurerende keuzes geformuleerd. Structurerende keuzes geven aan hoe in de verschillende typen gebieden gewerkt kan worden aan de natuur-, water-, en klimaatdoelen. De structurerende keuzes geven richting aan de ruimtelijke inrichting en houden rekening met wat water en bodem kunnen dragen. Voorbeelden van deze structurerende keuzes zijn overgangsgebieden rond Natura 2000-gebieden en de inrichting van brede beekdalen. Uitgangspunt van de aanpak is dat de doelen in samenhang worden opgepakt om zo toekomstbestendige keuzes te maken. Het Rijk en de andere overheden trekken hierin samen op. In het NPLG wordt toegelicht hoe deze langjarige samenwerking eruit ziet en hoe dit op een lerende manier wordt ingevuld.

Drinkwater beleid en regelgeving

De drinkwatervoorziening behoort tot de top-vitale infrastructuur in Nederland. De continuïteit van de drinkwatervoorziening is van groot belang om te zorgen voor een gegarandeerde levering van voldoende drinkwater van goede kwaliteit. Het rijk hanteert de beleidsnota drinkwater 2021-2026 om de levering nu en in de toekomst te kunnen garanderen. In wet- en regelgeving zoals de drinkwaterwet en het drinkwaterbesluit zijn regels opgenomen over de kwantiteit en kwaliteit van het drinkwater. Door klimaatverandering en toenemende verstedelijking staat de beschikbaarheid van voldoende en schoon drinkwater nu steeds meer onder druk. Het beleid zet in op vergroting van de beschikbaarheid door bestaande en toekomstige drinkwaterbronnen te beschermen en de inzet van alternatieve bronnen te verkennen. Daarnaast richt het beleid zich ook op het meer bewust en zuinig gebruik van drinkwater waarmee verspilling wordt voorkomen. Hierbij wordt ingezet op het juiste water voor het juiste gebruik en het circulair maken van waterstromen. Dit moet tevens laagwaardig gebruik van drinkwater tegengaan.

Relatie met sportaccommodaties:

Bij ontwikkeling en beheer van sportaccommodaties zijn er verschillende raakvlakken met beleid en regelgeving rondom drinkwater.

Bescherming bronnen

Drinkwater wordt gewonnen uit grond en/of oppervlaktewater. Het spreekt voor zich dat deze bronnen moeten worden beschermd tegen verontreiniging. Uit- en afspoeling van verontreinigende stoffen bij het gebruik en beheer van sportvelden en accommodaties dient zoveel mogelijk te worden voorkomen. Voor het gebruik bestaat wet- en regelgeving, zoals de Wet Milieubeheer en de Omgevingswet, maar het is juist ook van belang om hier verder te kijken dan het wettelijk kader. Het gaat hier dan vooral om het zuinig gebruik van meststoffen bij grasvelden, het voorkomen van het gebruik van bestrijdingsmiddelen en het voorkomen dat afstromend water, ongezuiverd het grond- en oppervlaktewater in kan stromen.

Zuinig gebruik

Bij het beheer en gebruik van sportaccommodaties wordt veel (leiding)water gebruikt. Zowel binnen de accommodaties als op de velden. Met de kamerbrief water & bodem sturend stuurt het kabinet op vermindering van het gebruik van leidingwater. Sportaccommodaties kunnen bijdragen aan deze opgave door scherp te letten op het gebruik van leidingwater en te zoeken naar alternatieven voor dit gebruikt. De wettelijke mogelijkheden om het gebruik van leidingwater aan banden te leggen, zijn beperkt maar het komt steeds meer voor dat nieuwe aansluitingen niet meer mogelijk zijn vanwege een tekort aan capaciteit in een gebied.

Kwaliteit

De Drinkwaterwet en het Drinkwaterbesluit regelen de kwalitatieve eisen waaraan drinkwater moet voldoen. Volksgezondheid en veiligheid staan hierbij op één. Bij hergebruik van regen- en afvalwater binnen sportaccommodaties is de kwaliteit en de eisen hiervoor van groot belang, zodat er bijvoorbeeld geen regenwater in het drinkwaterleidingstelsel komt en schadelijke bacteriën niet via verneveling (douches, besproeien van velden) kunnen worden verspreid.

Verantwoording

Dit infoblad is mogelijk gemaakt door de Routekaart Verduurzaming Sport. Op dit thema werken de volgende organisaties binnen de Routekaart samen: Dit document is opgesteld door Joost Lankester, werkzaam als senior adviseur water bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO).

**Samen —
— naar
duurzaam
→**